

اولین بیعت کننده با امیرالمؤمنین(ع) چه کسی بود/ پشت پرده به رسمیت شناختن شیعه از سوی الازهر

دکتر رجبی دوانی با بیان اینکه، ولایت علی بن ابیطالب(ع) در 18 ذی الحجه سال دهم اتفاق نیفتاد، بلکه 23 سال قبل از آن یعنی در روز بعثت پیامبر(ص) تشریع شد...

دکتر رجبی دوانی با بیان اینکه، ولایت علی بن ابیطالب(ع) در 18 ذی الحجه سال دهم اتفاق نیفتاد، بلکه 23 سال قبل از آن یعنی در روز بعثت پیامبر(ص) تشریع شد، تأکید کرد: اول کسی که با حضرت علی(ع) به عنوان مولای مسلمین بعد از پیغمبر(ص) بیعت کرد، حضرت خدیجه(س) است لذا ولایت امیرالمؤمنین(ع) در روز بعثت تشریع شده است و شاید فلسفه اینکه در روز مبعت پیامبر(ص) مهمترین عمل، زیارت امیرالمؤمنین(ع) است در همین نکته نهفته باشد. دکتر محمدحسین رجبی دوانی از اساتید تاریخ اسلام به سؤالات خبرنگار مهر پیرامون واقعه غدیر پاسخ داده است که در پی می آید:

*** خبرگزاری مهر- گروه دین و اندیشه:** جناب دکتر محمدحسین رجبی دوانی در ابتدا بفرمایید که واقعه غدیرخم چه تأثیری در تاریخ اسلام گذاشت؟

- دکتر محمدحسین رجبی دوانی: واقعه غدیر به عنوان راه سعادت و کمال و رستگاری بعد از پیامبر(ص) نه تنها برای اصحاب ایشان بلکه برای همه مسلمانان تا روز قیامت است و این لطف خداوند بر مردم بود اما متأسفانه وقتی اصل واقعه غدیر و پیام آن و جایگاه آن نادیده گرفته شد، غدیری که می توانست باعث وحدت و انسجام و یکپارچگی مسلمانان شود، کار به جایی رسید که عدم توجه به غدیر انشقاق در بین جامعه اسلامی را پدید آورد و از همان روز رحلت پیامبر(ص) مسلمانان دو دسته شدند، گروهی قائل به رهبری امیرالمؤمنین(ع) و حقانیت آن بزرگوار که متأسفانه در اقلیت بودند و گروه دیگر که اکثریت قاطع بودند، نمی خواستند رهبری جامعه اسلامی در اهل بیت پیامبر(ص) تداوم داشته باشد و این مسئله وجه اصلی تمایز دو گروه از مسلمین فریقین یعنی شیعه و سنی شد. شیعه پایبند به پیام غدیر و اهل تسنن بر مبنای بی اعتقادی به غدیر و گروهی که اصل واقعه را انکار کردند و برخی هم که پذیرفتند در معنی پیام حدیث غدیر و جایگاه امیرالمؤمنین(ع) در این حدیث صحیح تشکیک کردند و آن را در حقیقت نپذیرفتند و این مسئله منشأ تفاوت بین دو فرقه بزرگ اسلامی شد که تا امروز این وضعیت باقی است.

*** جناب آقای دوانی نکته ای که باعث شود در قرن 21 پیام غدیر به همان نحوی که مضمون پیام است احیا گردد، چیست؟** همانطور که پیامبر(ص) به حاضران تأکید فرمود که این پیام را تا قیامت پدران به فرزندان برسانند اما امروز احساس می شود، واقعه غدیر جدی گرفته نمی شود انگار ما نیز به مانند 120 هزار نفری که در غدیر بودند و در رساندن این پیام کوتاهی کردند، آن پیام اصلی را نگرفته ایم و هر سال صرفاً به این مسئله اساسی اسلام به عنوان جشنی برای یک واقعه ای در گذشته می نگریم، در حالی که حقیقت غدیر زنده است و پیامبر(ص) در آن حدیث بلند نام یک یک ائمه را از امیرالمؤمنین(ع) تا امام زمان (عج) را ذکر فرمودند.

-: این مسئله هم می تواند درباره اهل تسنن موضوعیت داشته باشد و هم شیعه. در رابطه با اهل تسنن، آنچه ما امروزه در جامعه اسلامی در میان ملل مسلمان متأسفانه می بینیم افتراق و اختلاف و کشت و کشتار است. اگر مسلمانان به آن اصل اساسی اسلام که وحدت، یکپارچگی و پرهیز از درگیری داخلی و اهتمام به دشمنان اسلام است، توجه کنند و به جای اینکه اختلافات داخلی خود را اصل قرار بدهند و با یکدیگر نزاع کنند که بهره آن را مستکبران و کفار و مشرکان می برند و اگر این درک در مسلمین ایجاد شود و از تاریخ درس بگیرند که رمز سعادت و نجات آنها در وحدت است، پیام غدیر را باید دریابند که پیروی از یک فرد صالح و کسی که از خداوند خوف دارد- از منظر اهل سنت می گویم- و با تبعیت از او و کنار گذاشتن اختلافات، می توانند خود را از این بدبختی ها و شقاوتها و نابسامانی ها نجات دهند و در حقیقت پیام غدیر همین بود، پیامبر(ص) نه از جانب خود بلکه از جانب خدا تکلیف مردم را تعیین کرد در پیروی از برترین خلائق بعد از پیامبر(ص) یعنی علی بن ابیطالب(ع) که نزاع و دو دستگی و اختلاف پیش نیاید و چون آن پیام نادیده گرفته شد این بلاها سر امت اسلامی آمد و اگر می خواهند الان از این بدبختی ها بیرون بیایند باید به پیام غدیر برگردند.

درباره شیعه هم همانطور که گفتم، غدیر رمز سعادت دنیا و آخرت است یعنی تمسک به ولایت اهل بیت(ع) و عمل به سیره آن بزرگواران. انتظاری که اهل بیت(ع) از ما به عنوان مدعیان تشیع و پیروی از آن ذوات مقدس دارند، چیست؟ آیا ما همانگونه که آن بزرگواران انتظار دارند عمل می کنیم؟ ادعای شیعه گویی یک مسئله است و شیعه واقعی بودن و ولایت مدار حقیقی بودن هم یک مسئله. اکتفا به جشنی و افتخار زبانی به اینکه ما پیرو امیرالمؤمنین هستیم(ع) کافی نیست، ما باید ببینیم امیرالمؤمنین(ع) از ما چه انتظاری دارد. انتظار، در پیروی از ولایت است که الحمدلله امروزه در جامعه اسلامی ما ولایت نائب امام زمان محقق شده است و این مقام ولایت دارای حکومت هم هست و ما باید تمام هم و غممان این باشد که آرمانهای

نظام جمهوری اسلامی که همان آرمانهای پیغمبر(ص) و اهل بیت(ع) است محقق شود و این در گروی پیروی از ولایت فقیه است و لاغیر.

* تأکید پیامبر(ص) بر مسئله امامت تا روز قیامت نشان می دهد که این مسئله صرفاً مربوط به صدر اسلام نیست و تا به امروز این بحث تداوم دارد، چرا اینگونه به نظر می رسد که برخی از ما تصویری ملموس و واقعی از امام زمان(عج) نداریم و احساس نمی کنیم واقعا یک گم شده ای در بین ما وجود دارد که پیامبر(ص) قرنهای پیش برای اینکه بحث ولایت و امامت را تثبیت کنند چه سختی هایی را متحمل شدند. به عنوان یک تاریخ پژوه بحث ولایت و امامت که در باور شیعه محوریت دارد الان چه اهمیتی دارد؟

- این نکته ای که اشاره کردید مسئله اساسی است و دغدغه امروز هم نیست در آن 250 سالی که امامان معصوم(ع) در بین مردم بودند، اگر آن موقع هم مردم یک چنین درکی از جایگاه امامت و ولایت داشتند که ائمه ما در آن فشارها و خفقاها قرار نمی گرفتند. آنها می توانستند با پیروی صحیح مردم از خود دنیا را نجات بدهند لذا این امر متأسفانه محقق نشد و تلاش ائمه هم این بود که مردم جایگاه واقعی و رفیع امامت و ولایت را درک کنند که من معتقدم خیلی از مدعیان تشیع و حتی اصحاب و شاگردان اهل بیت(ع) هم نتوانستند درست این امر مهم را درک کنند. اما در عصر ما به لطف الهی بسیاری از مردم ما توانستند برخلاف گذشتگان جایگاه و موقعیت عظیم امامت و ولایت را درک کنند که با پیروی از امام خمینی و مقام معظم رهبری توانستند نظام طاغوت را سرنگون کنند و برای نخستین بار پس از رحلت پیامبر(ص) در طول تاریخ نظام ولایی را حاکم کنند و این امر بسیار مهمی است. به ویژه شهدا و ایثارگران ما که آن حماسه ها را آفریدند توانستند خود را به درجه والای ولایت مداری برسانند. اما متأسفانه برخی از مردم این درک را پیدا نکردند و باید بدانیم امام زمان(عج) در بین ماست او غائب است اما خارج از این دنیا نیست. امام زمان(عج) هزار و اندی سال در روی زمین در ایران، در عراق و در دیگر نقاط جهان حضور دارند و ایشان شاهد و ناظر اعمال ما هستند و لذا اگر ما واقعا مثل شهدایمان درک صحیحی از جایگاه ولایت و امامت امام زمانمان داشتیم این رفتار امروزه را در زندگی نداشتیم. منتظر واقعی و کسی که امام زمان(عج) خویش را درک می کند نمی تواند نسبت به مسائل اسلام و مصالح نظام اسلامی و ولایت فقیه بی تفاوت باشد.

* جناب دوانی سؤال دیگر ما درباره اثر تاریخی علامه امینی «الغدیر» و تأثیر آن در بین علما و دانشمندان اهل سنت است. در این باره لطفا توضیح دهید.

-: علامه امینی با این اثر جاوید و ماندگار خود که قطعا عنایات الهی و توجهات امیرالمؤمنین(ع) شامل حال او بود، یک سند بسیار محکم در حقانیت امیرالمؤمنین(ع) و ولایت آن حضرت به استناد منابع اهل سنت به یادگار گذاشت. کتاب گرانسنگ «الغدیر» به هدایت و رستگاری برخی از کسانی که نسبت به ولایت امیرالمؤمنین(ع) باور نداشتند، منجر شد. آن غیرشیعیانی که دنبال حق و حقیقت بودند وقتی استنادات قوی الغدیر را از منابع خودشان دیدند در برابر این حقیقت مسلم سرتسلیم فروآوردند و به مذهب حقه شیعه گرویدند؛ منتهی برخی در مقابله برآمدند. من از مرحوم پدرم شنیدم - ایشان به مرحوم علامه امینی نزدیک بود و موقع احتضار بر بالین ایشان بودند- که می گفتند علامه امینی با ناراحتی در برابر قضیه به رسمیت شناختن مذهب شیعه از سوی شیخ شلتوت شیخ وقت الازهر مصر که در برخی از مجامع شیعی بسیار از آن استقبال شده بود، اظهار می داشت که بعد از آنکه جلد سوم الغدیر منتشر شد علمای الازهر جلسه تشکیل دادند و گفتند با انتشار این کتاب هیچ جایی برای دفاع از اعتقادات ما و درستی جایگاه خلفای ما باقی نمانده و هیچ منطقی پشت اعتقادات ما وجود ندارد. لذا برای اینکه الغدیر را از تأثیرگذاری بیندازند شیعه را آنگونه به رسمیت شناختند. آنچه مسلم است الغدیر از یک سو باعث شد که خردورزان اهل تسنن به مذهب حقه شیعه بگرایند و از طرفی آن متعصبان بی منطق را واداشت که به هر صورت که می توانند در خنثی کردن این کتاب جلیل القدر و اثرگذاری آن در افکار عمومی اهل تسنن بکوشند که با بی منطقی و با موضع گیری های نابخردانه این کار صورت گرفت و البته نتوانستند جلوی نورافشانی کتاب الغدیر را بگیرند.

* جناب دکتر دوانی لطفا به نکاتی که شما به عنوان یک تاریخ پژوه از غدیر دریافت کردید و کمتر ما از آن مطلع هستیم در آستانه عید غدیر به آن اشاره بفرمایید.

-: نکته بسیار مهم آنکه غدیر به معنای ولایت مولای متقیان علی(ع) در 18 ذی الحجه سال دهم اتفاق نیفتاد، بلکه ولایت امیرالمؤمنین(ع) 23 سال قبل از آن یعنی در روز بعثت پیامبر(ص) تشریع شد. در هنگامی که حضرت خدیجه (س) به پیامبر(ص) ایمان آورده است، موظف می شود برای اینکه اسلامش کامل باشد و خداوند دین او را بپذیرد، به ولایت امیرالمؤمنین علی(ع) اعتقاد داشته باشد که این بحثی مفصل است. اما جالب است بدانید که اول کسی که با حضرت علی(ع) به عنوان مولای مسلمین بعد از پیغمبر(ص) بیعت کرد، حضرت خدیجه(س) است. لذا ولایت امیرالمؤمنین(ع) در روز بعثت

تشریع شده است و شاید فلسفه اینکه در روز مبعث پیامبر(ص)مهمترین عمل، زیارت امیرالمؤمنین(ع) است در همین نکته نهفته باشد.

نکته دیگر اینکه در یوم الدار یا یوم الانذار که پیامبر(ص) خویشان نزدیک خود را دعوت می کند و آنجا ولایت علی بن ابیطالب(ع) مطرح می شود، جانشینی پیامبر(ص) بر مبنای همه نقلهای اهل تسنن این است که پیامبر(ص) در جمع بنی هاشم دعوت خود را برای نخستین بار عرضه کرد و در آن جمع بود که فرمود: هرکس که اول به من ایمان بیاورد و مرا تصدیق کند، برادر، وصی و جانشین پس از من خواهد بود و همه منابع اهل سنت قید کردند که در این هنگام امیرالمؤمنین(ع) برخاست و پاسخ مثبت داد و پیامبر(ص) در این هنگام فرمود: پس بدانید علی برادر، وصی و خلیفه پس از من است و فرمانش را بشنوید و اطاعت کنید.

نکته مهم این است که برخلاف عملکردی که اصحاب پس از رحلت پیامبر(ص) در پیش گرفتند و امیرالمؤمنین(ع) را رها کردند و سراغ غاصبان رفتند، جانشینی پیامبر(ص) طبق همین نقل فقط در بنی هاشم است یعنی در بین آنها که یک غیرهاشمی هم حضور ندارد، پیامبر(ص) می فرماید هر کس از شما اول به من ایمان بیاورد آن جانشین من است، پیام این حدیث این است که جانشینی پیامبر(ص) در خاندان اوست و لاغیر. در این زمان است که حضرت علی(ع) به دعوت پیامبر(ص) پاسخ مثبت می دهد و آنجا هم مجدداً علی(ع) معرفی می شود و در احادیث فراوان دیگر به نقل از شیعه و سنی درباره جایگاه و فضائل حضرت امیر(ع) تأکید شده است و در واقع در روز غدیر، ولایت علی بن ابیطالب(ع) بر مسلمین فقط رسمیت پیدا می کند و چیز تازه ای هم نبود و پیامبر(ص) از مردم بیعت گرفت و کار را تمام کرد و این مسئله امری یکباره نبود بلکه زمینه های آن از روز اول بعثت پیامبر(ص) فراهم شده بود و در روز غدیر کار تمام شد "الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الاسلام دیناً" دین اسلام با ولایت علی بن ابیطالب(ع) که به صورت رسمی اعلام شد و برای آن بیعت گرفته شد، کامل شد و نعمت خدا با ولایت علی(ع) تمام شد که خدا راضی شد اسلام دین مسلمانان باشد که مفهوم مخالف این کلام این است، بدون ولایت امیرالمؤمنین(ع) اسلام پذیرفتنی نیست.